

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Ivanky Havlíkové a soudkyň Mgr. Ing. Silvie Svobodové a Mgr. Olgy Zimové v právní věci

žalobkyně: **L. B.**

zastoupená advokátem Mgr. Lukášem Hojdnem, LL.B.
sídlem Francouzská 299/98, 101 00 Praha 10

proti

žalovanému:

Ministerstvo zdravotnictví
sídlem Palackého náměstí 375/4, 128 01 Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 3. 9. 2024, č. j. MZDR 19220/2024-3/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 3. 9. 2024, č. j. MZDR 19220/2024-3/PRO, se zrušuje a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 14 363 Kč, a to ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci rozsudku k rukám právního zástupce žalobkyně Mgr. Lukáše Hojdna, LL.B., advokáta.

Odůvodnění:

I. Předmět řízení

1. Žalobkyně se žalobou podanou dne 22. 10. 2024 k Městskému soudu v Praze domáhala zrušení rozhodnutí ministra zdravotnictví (dále jen „ministr“) ze dne 3. 9. 2024, č. j. MZDR 19220/2024-3/PRO (dále jen „napadené rozhodnutí“), kterým ministr podle § 152 odst. 6 písm. b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) zamítl žalobkyní podaný rozklad proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví (dále jen „žalovaný“) ze dne 21. 5. 2024, č. j. MZDR 1230/2024-7/PRO (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“).
2. Prvostupňovým rozhodnutím byla zamítnuta žádost žalobkyně ze dne 10. 1. 2024 o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 297/2021 Sb.“), za sterilizaci provedenou protiprávně dne X (dále jen „Žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky“).
3. Důvodem pro zamítnutí Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky byl závěr žalovaného, že sterilizace byla provedena na žádost žalobkyně ze dne X v souladu se Směrnicí ministerstva zdravotnictví ČSR č. LP-252.3-19.11.71 ze dne 17. 12. 1971, publikovanou též ve Věstníku MZd č. 1-2 ze dne 29. 2. 1972, o provádění sterilizace (dále jen „Směrnice“), žádost byla rovněž schválena na jednání sterilizační komise. Ze shromážděných podkladů nevyplynulo, že by sterilizace byla provedena v rozporu s právem. Žalobkyně byla plně autonomní v rozhodování, zda se k provedení sterilizace dostaví či nikoliv, protože rozmezí mezi podáním žádosti a podstoupeným zákrokem bylo tři měsíce.

II. Napadené rozhodnutí

4. Proti prvostupňovému rozhodnutí podala žalobkyně dne 28. 5. 2024 rozklad. V něm předně namítala, že sterilizace byla provedena v rozporu s právem, protože žádost podepsala v omylu a bez toho, aby jí byl dokument nebo povaha zákroku vysvětlena. Odůvodnění žádosti bylo podle ní pouze formální a odkazovalo na závazné opatření, jehož obsah jako právně nevzdělaná osoba nemohla znát. Uváděla, že žádost neobsahovala řádné odůvodnění ani poučení o povaze zákroku, následcích a rizicích sterilizace, a že dokumentace obsahovala pouze obecné formuláře, které neumožňovaly určit, zda se vztahují ke sterilizaci. Nebylo ani doloženo poučení o reparabilitě zákroku, a proto podle ní nebyly splněny požadavky Směrnice. Podle žalobkyně tak nebyla naplněna žádná náležitost informovaného souhlasu, protože chyběly jak subjektivní, tak objektivní podmínky, a podpis žádosti nebyl projevem její skutečné vůle. Tvrdila, že kdyby věděla, že jde o zákrok trvale zabraňující plodnosti, nikdy by žádost nepodepsala. Argument žalovaného o tříměsíčním odstupu žádosti a zákroku považovala za irelevantní, protože si neuvědomovala, že podepisuje souhlas se sterilizací. Z těchto důvodů dospěla k závěru, že její sterilizace byla provedena v rozporu s právními předpisy podle § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb.
5. V napadeném rozhodnutí ministr shrnul, že žalobkyně dne X svým podpisem stvrdila žádost o povolení sterilizace, v níž výslovně uvedla, že o sterilizaci žádá dobrovolně, byla řádně poučena, poučení porozuměla a je si vědoma toho, že operace zabrání jejímu dalšímu spontánnímu otěhotnění. Podle ministra tak z obsahu žádosti jasně vyplývalo, že žalobkyně věděla, o jaký zákrok žádá a jaké má důsledky. To, že byla do žádosti doplněna indikace podle tehdejší Směrnice, podle něj nic neměnilo na jejím srozumitelném obsahu. Ministr dále zdůraznil, že i v poučení o laparoskopickém zákroku ze dne X byl výslovně uveden druh výkonu – sterilizace – a žalobkyně svým podpisem stvrdila, že byla s výkonem řádně a

srozumitelně seznámena a souhlasí s jeho provedením. Ze zdravotní dokumentace podle ministra vyplývalo, že sterilizace byla s žalobkyní projednána jejím lékařem, což dokládal i záznam v průkazce pro těhotné i fakt, že žalobkyně v rámci hospitalizace podstoupila pouze jediný operační zákrok. Ministr dále uvedl, že právní předpisy v době provedení výkonu neukládaly povinnost písemně zaznamenat detaily poučení, neboť ty měly být poskytnuty ústně lékařem. Klíčová byla pouze písemná žádost o sterilizaci a vědomost o jejích důsledcích, což bylo podle ministra beze zbytku splněno. Podepsané dokumenty svědčily o tom, že žalobkyně byla o zákroku řádně poučena, chtěla zabránit dalšímu otěhotnění a výkon podstoupila dobrovolně. Ministr označil tvrzení o sterilizaci proti vůli žalobkyně za nepravdivé a účelové, neboť žalobkyně nikdy neodvolala svůj souhlas, podstoupila potřebná předoperační vyšetření i související poučení a na formuláři o laparoskopickém zákroku měla výslovně uvedeno, že jde o „sterilizaci“. Podle ministra tedy nebyl dán žádný důvod pochybovat o svobodném projevu její vůle.

6. Napadené rozhodnutí bylo žalobkyni doručeno dne 4. 9. 2024.

III. Žaloba

7. V podané žalobě žalobkyně předně popsala skutkový stav a tvrdila, že se dne X dostavila do nemocnice K. z důvodu spontánního porodu svého dítěte, které porodila dne X. Krátce po porodu, dne X, podstoupila sterilizační zákrok, o nějž nežádala a nikdy k němu neudělila svobodný a informovaný souhlas. Žalobkyně uvedla, že sterilizační zákrok podstoupila pouze proto, že se domnívala, že jde o nezbytné opatření k jejímu zdraví, neboť příslušné osoby jí nic srozumitelně nevysvětlily a nijak ji nepoučily. Zdůraznila, že ve zdravotnické dokumentaci absentuje dokument prokazující řádné poučení o povaze zákroku, jeho důsledcích, alternativách a riziku sterilizace. Dokumenty založené ve zdravotnické dokumentaci, konkrétně listiny označené jako „*Poučení o laparoskopickém zákroku*“ a „*Informovaný souhlas pacienta*“, nelze dle žalobkyně za řádné poučení považovat, jelikož první dokument je obecný a vztahuje se pouze k laparoskopickým zákrokům jako takovým a druhý se týká pouze povahy vyšetření; ani v jednom případě tak nejde o poučení týkající se zákroku sterilizace.
8. Žalobkyně odmítla domněnku žalovaného, že o povaze sterilizačního zákroku byla ústně poučena svým ošetřujícím lékařem. Žalobkyně namítala, že žádosti o provedení sterilizace nerozuměla, neboť žádost toliko odkazovala na závazné opatření č. 1/1972 Věstníku Ministerstva zdravotnictví a jeho přílohu XIV/3 a žalobkyně nemá právnické vzdělání. Žádost jí byla bez bližšího vysvětlení pouze předložena k podpisu, a to ošetřujícím lékařem, kterému důvěřovala. Žalobkyně zdůraznila, že o povaze zákroku sterilizace nebyla nikdy řádně poučena (ani ústně) a že při podpisu žádosti jednala v omylu. Pokud by věděla, že zákrok není nutný a že po něm už nebude moci mít děti, nikdy by tento zákrok nepodstoupila. Žalobkyně upozornila, že nebylo podepsáno ani písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní, ač to ustanovení § 11 Směrnice výslovně požadovalo. Tvrdila, že nebyly dodrženy nezbytné zákonné požadavky, že nebyla naplněna žádná náležitost informovaného souhlasu, a proto byla sterilizace vykonána proti její vůli a v rozporu s právem ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. Závěrem žalobkyně navrhla, aby soud napadené rozhodnutí zrušil, neboť žalovaný nesprávně zjistil a posoudil skutkový a právní stav.

IV. Vyjádření žalovaného

9. Žalovaný ve vyjádření k žalobě ze dne 26. 11. 2024 argumentoval obdobně jako v odůvodnění prvostupňového a napadeného rozhodnutí. Podle jeho přesvědčení tvrzení žalobkyně o tom, že o sterilizaci nežádala a žádosti nerozuměla, odporuje zdravotnické dokumentaci, kde je založena žalobkyní podepsaná žádost, opřená o srozumitelné zdůvodnění spočívající v počtu dětí a věku žalobkyně. Namítaná neznalost obsahu Závažného opatření č. 1/1972 ze strany žalobkyně proto podle žalovaného není podstatná; rozhodné bylo jednoduché a srozumitelné uvedení důvodu žádosti. Podle žalovaného musela žalobkyně vědět, že žádá o sterilizaci, jelikož údaje uvedené v žádosti musela sama sdělit a žádost nutně musela být zpracována za součinnosti zdravotnického pracovníka.
10. K námitce absence řádného poučení o povaze sterilizačního zákroku, zejména pak o jeho reparabilitě, žalovaný uvedl, že žalobkyně podepsala poučení obsažené přímo v žádosti, kde výslovně potvrdila, že *operace zabrání dalšímu spontánnímu (přirozenému) otěhotnění*. Stejně tak podepsala i poučení o laparoskopickém zákroku, kde je výslovně uveden druh operačního výkonu, a to sterilizace. Žalovaný zdůraznil presumpci správnosti zdravotnické dokumentace a rovněž to, že žalobkyně nepředložila žádné důkazy vyvracející její obsah.

V. Replika žalobkyně

11. Žalobkyně v replice ze dne 16. 5. 2025 zopakovala, že žádost o sterilizaci neobsahuje žádné srozumitelné zdůvodnění, proč by zrovna v jejím případě měl být sterilizační zákrok vykonán, neboť pouhý počet dětí a věk žalobkyně jsou pouze indikací, která sama o sobě neznamena automatické provedení operačního zákroku sterilizace. Z žádosti není patrné žádné autonomní vyjádření vůle žalobkyně, není v ní uvedeno, že by si například již nepřála mít další děti nebo že zákrok chce podstoupit kvůli obavám o své zdraví. Žalobkyně dále zopakovala, že žádosti nerozuměla, nebyla řádně informována a poučena a při podpisu žádosti jednala v omylu s důvěrou v pokyn lékaře. Dále žalobkyně upozornila, že pokud by byl význam sterilizace vždy samozřejmý, zákon by explicitně neukládal povinnost poskytnout poučení o jeho reparabilitě, tedy poučení, že nemožnost dalšího otěhotnění je trvalá a zejména nevratná. Žalobkyně setrvala na tom, že písemné poučení o ireparabilitě sterilizačního zákroku ve zdravotní dokumentaci zcela chybí a že věta o *zabránění dalšímu spontánnímu (přirozenému) otěhotnění* nijak nevypovídá o trvalosti a nevratnosti zákroku. Žalobkyně rovněž odmítla tvrzení žalovaného o své procesní pasivitě, protože jejím cílem nebylo a není vyvracet obsah zdravotnické dokumentace, nýbrž ukázat, že jeho správná interpretace tvrzení žalobkyně naopak podporuje.

VI. Posouzení věci Městským soudem v Praze

12. Žaloba byla podána včas ve smyslu § 72 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), osobou k tomu oprávněnou (§ 65 odst. 1 s. ř. s.) a je přípustná (§ 65, § 68 a § 70 s. ř. s.). Soud přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí i řízení, které mu předcházelo, podle skutkového a právního stavu ke dni rozhodování žalovaného (§ 75 odst. 1 s. ř. s.), a to v mezích uplatněných žalobních bodů (§ 75 odst. 2 s. ř. s.), jakož i z pohledu vad, k nimž je povinen přihlížet z úřední povinnosti a dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
13. Při ústním jednání dne 20. 5. 2026, jehož se žalobkyně osobně neúčastnila, zástupce žalobkyně odkázal na svá dosavadní podání. Zdůraznil, že v případě žalobkyně absentovalo písemné poučení o ireparabilitě sterilizačního zákroku; listiny, které byly žalobkyni předloženy krátce před zákrokem, nelze považovat za řádný informovaný souhlas. Žalovaný

odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a na vyjádření k žalobě. Vyzdvihl, že v informovaném souhlasu s provedením laparoskopické operace je uveden druh zákroku „sterilizace“. V danou chvíli, kdy žalobkyně informovaný souhlas podepisovala, proběhla dle žalovaného nejspíš konzultace s lékařem.

14. Dokazování soud neprováděl, neboť zástupce žalobkyně na důkazních návrzích netrval. Jednalo se totiž o listiny, které jsou součástí správního spisu, z něhož soud při přezkumu napadeného rozhodnutí obligatorně vychází. Správním spisem, jehož obsah s ohledem na právní názor soudu k rozhodnutí věci zcela postačoval, se dokazování neprovádí (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 1. 2009, č. j. 9 Afs 8/2008–117, č. 2383/2011 Sb. NSS).
15. Z obsahu spisového materiálu předloženého žalovaným správním orgánem zjistil soud následující, pro rozhodnutí relevantní skutečnosti.
16. Dne 10. 1. 2024 podala žalobkyně na podatelně žalovaného Žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky dle § 6 zákona č. 297/2021 Sb., ve které uvedla, že ke zdravotnímu výkonu zabráňujícímu oplodnění (sterilizaci) došlo dne X v nemocnici K. (dále též jen „poskytovatel zdravotních služeb“).
17. Žalovaný si vyžádal od poskytovatele zdravotních služeb dne 16. 1. 2024 kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně, týkající se provedení zdravotního výkonu sterilizace. Poskytovatel zdravotních služeb žalovanému požadovanou dokumentaci zaslal dne 22. 1. 2024.
18. Ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně je založena žádost o povolení sterilizace ze dne X, ve které je uvedena indikace dle „přílohy XIV/3 – do 35. roku při čtyřech dětech, po 35. roce při třech dětech“, dále je konstatován „[p]očet porodů: X Příp. termín dalšího porodu X“. V závěru žádosti je uvedeno: „[o] provedení sterilizace žádám dobrovolně. Jsem si vědoma toho, že operace zabrání mému dalšímu spontánnímu (přirozenému) otěhotnění. O operaci jsem byla řádně poučena a tomuto poučení jsem porozuměla.“ Následuje datum (X), podpis žadatelky a informace, že údaje byly ověřeny podle občanského průkazu s uvedením čísla OP.
19. Součástí zdravotnické dokumentace je rovněž *Protokol k žádosti o povolení sterilizace* ze dne X, ve kterém se uvádí, že komise rozhodla vzhledem ke splnění podmínek Směrnice povolit žadatelce provedení sterilizace na lůžkovém oddělení nemocnice, pokud porodí životascopný plod. Protokol je podepsán ředitelem nemocnice K., přednostou gynekologicko-porodnického oddělení a dalším členem komise.
20. Žalobkyně se dostavila k poskytovateli zdravotních služeb dne X z důvodu porodu. V porodopisu je uvedeno, že je indikována sterilizace provedená po porodu (*sterilisatio post partum indicata*). Dne X žalobkyně porodila.
21. Zdravotnická dokumentace dále obsahuje *Poučení o laparoskopickém zákroku* z téhož dne (X). V kolonce druh operačního výkonu je uvedeno Sterilizace.
22. Z ošetřovatelského a anesteziologického záznamu, z pooperačního sledování a ze statistického hlášení plyne, že sterilizace žalobkyně byla provedena dne X.
23. Žalobkyně byla písemností ze dne 5. 2. 2024 vyrozuměna o právu vyjádřit se k podkladům rozhodnutí a o právu nahlédnout do spisové dokumentace. Současně byla poučena o tom, že je potřeba navrhnout další důkazy k prokázání tvrzení uvedených v Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky.

24. Žalobkyně svého práva dne 14. 2. 2024 využila a doplnila, že jí byla v rámci předoperačních vyšetření dne X odebrána krev, výsledky krevních testů byly k dispozici až X, přesto sterilizace byla provedena už X, tedy bez znalosti výsledků a navzdory silnému podezření na infekci močových cest. Žalobkyně rovněž zpochybnila datum údajné žádosti o provedení sterilizace, neboť si nepamatuje, že by v té době cokoli podepisovala, a ve zdravotnické dokumentaci z uvedeného období chybí jakákoli zmínka o tom, že by sterilizaci chtěla či potřebovala podstoupit.
25. Následovalo vydání prvostupňového rozhodnutí, proti němuž podala žalobkyně včasný rozklad, o kterém bylo rozhodnuto napadeným rozhodnutím.
26. Soud při posouzení věci vyšel z následující právní úpravy:
27. Podle § 27 zákona č. 20/1966 Sb. se smí sterilizace provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.
28. Podle § 11 Směrnice je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženské (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákrokem podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní.
29. Soud o věci uvažil následovně.
30. Předně soud neshledal důvody pro to, aby zrušil napadené rozhodnutí pro vady řízení, které by bránily jeho přezkoumání v rozsahu uplatněných žalobních bodů (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2011, č. j. 7 Azs 79/2009–84), proto přikročil k vlastnímu přezkumu rozhodnutí v rozsahu žalobkyní uplatněných námitek.
31. Při posouzení věci soud nemohl odhlédnout od závěrů zdejšího soudu a Nejvyššího správního soudu (NSS) v obdobných věcech jiných žadatelek, zejména pak rozsudku NSS ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-6, v němž byl upřesněn rozsah povinností správních orgánů při zjišťování skutkového stavu a tomu odpovídající nároky kladené na žadatelky v rovině povinností tvrzení a důkazní. K věcnému posouzení žádosti podle zákona č. 297/2021 Sb. NSS připomněl smysl a cíl právní úpravy odškodňování za protiprávní sterilizace s tím, že tato základní východiska následně ovlivňují posouzení otázky činnosti správních orgánů při zjišťování skutkového stavu, resp. stanovení rozumné rovnováhy mezi povinností tvrzení a důkazní žadatelek v řízení podle zákona o sterilizaci na straně jedné a naopak povinností správního orgánu zjistit stav věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2 správního řádu, jak mu výslovně ukládá § 3 a dále § 50 odst. 2 a 3 správního řádu (bod 16).
32. Pro posouzení jsou významné také závěry Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve věci V. C. proti Slovensku (rozsudek ze dne 8. 11. 2011, č. 18968/07), dle kterých je nezákonná sterilizace porušením čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy vystavením nelidskému a ponižujícímu zacházení. K provedení sterilizace duševně způsobilé dospělé osoby je dle ESLP nezbytný její informovaný souhlas, nejedná-li se o výjimečné situace, kdy by byl ohrožen její život nebo zdraví. Jestliže byl zákrok proveden bez informovaného souhlasu, jedná se o hrubý zásah do fyzické integrity ženy tím, že jí byla odňata schopnost reprodukce. Tyto závěry potvrzuje i navazující

judikatura ESLP (např. rozhodnutí ze dne 12. 6. 2012 ve věci N. B. proti Slovensku, č. 29518/10; či rozhodnutí ze dne 8. 6. 2021, Maděrová proti České republice, č. 32812/13). Také NSS již v rozsudku ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42, konstatoval, že v případě nároků poškozených žen „je třeba postupovat citlivě s ohledem na situaci žadatelek. Správní orgány by jim proto měly vycházet maximálně vstřícně, a to tím spíše, že na jim způsobené újme má zásadní podíl stát, který se svá pochybení snaží alespoň do jisté míry odčinit.“

33. Uvedené základní východisko reflektuje rovněž zákonná úprava poskytování peněžité částky jako odškodnění za sterilizaci provedenou v rozporu s právem podle zákona č. 297/2021 Sb. Důvodová zpráva k tomuto zákonu výslovně považuje protiprávní sterilizaci za závažný zásah do základních práv. Za provedení takové sterilizace je přitom odpovědný stát tím, že v minulosti nepřijal dostatečnou úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací a v některých případech dokonce sociální pracovníci k podstoupení sterilizace motivovali. Přijetím citovaného zákona tak stát svoji odpovědnost výslovně uznal, a to s cílem zajistit efektivní prostředek nápravy, konkrétně zajistit odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého není možné dosáhnout běžnými prostředky ochrany práv.
34. Právě vymezený cíl právní úpravy nelze zajistit pouhým formálním umožněním požádat si o jednorázovou peněžitou dávku podle zákona č. 297/2021 Sb., naopak, odpovědnost státu za protiprávně provedené sterilizace vyžaduje, aby byla skutečně zajištěna efektivní možnost postižených osob dosáhnout nápravy vzniklého stavu, minimálně tedy v podobě obdržení zákonem stanovené peněžité částky (srov. rozsudek NSS ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42). Tento cíl a smysl právní úpravy tudíž musí mít správní orgány při interpretaci a aplikaci zákona č. 297/2021 Sb. v jednotlivých případech vždy na zřeteli. Důvodová zpráva k zákonu č. 297/2021 Sb. výslovně předvídá, že existenci nároku lze prokazovat nejen zdravotnickou dokumentací vedenou o oprávněné osobě, ale „též všemi důkazními prostředky, které mohou přispět k objasnění věci, zejména výpověďmi oprávněné osoby a svědků, znaleckými posudky a odbornými vyjádřeními, věcmi, listinami apod.“ Tím zákonodárce uznal, že prokázání oprávněnosti nároku, konkrétně podstoupení sterilizace v rozporu s právem, může být vzhledem k uplynulé době, citlivé až intimní povaze zákroku, o jehož existenci se proto daná osoba patrně nebude často šířit mimo kruh úzké rodiny, a celkovému zranitelnému postavení poškozených, velice obtížné. Oproti běžným řízením o žádostech, často dokonce formulářových či s jasně právně definovanými náležitostmi, totiž nebude pro žadatelky z ustanovení zákona č. 297/2021 Sb. intuitivně zřetelné, jakým způsobem a do jakého standardu je nezbytné takto citlivé a časově vzdálené události, jako je právě protiprávnost sterilizace, k níž došlo v období od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012 ve smyslu § 2 zákona č. 297/2021 Sb., vlastně prokazovat.
35. Dle judikatury má žalovaný vycházet ze smyslu a účelu zákona č. 297/2021 Sb., jeho důvodové zprávy, judikatury ESLP a citlivě reagovat na situaci žadatelky (srov. již citovaný rozsudek NSS ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42). Žalovaný má přihlídnout i k tomu, že za provedení sterilizace je odpovědný stát tím, že v minulosti nepřijal dostatečnou úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací (srov. rozsudek NSS ze dne 4. 7. 2024 č. j. 9 As 61/2023-65).
36. Podstata sporu mezi účastníky řízení spočívá v posouzení, zda jsou v projednávaném případě splněny podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci žalobkyně, tedy zda žalobkyně byla sterilizována v rozporu s právními předpisy, jak tvrdí, či nikoliv. Za rozhodné pro posouzení věci považoval soud obsah zdravotnické

dokumentace žalobkyně, kterou si žalovaný vyžádal u poskytovatele zdravotních služeb a která tvoří obsah žalovaným předloženého správního spisu.

37. Ustanovení § 27 zákona č. 20/1966 Sb. v rozhodném znění, tj. ve znění ke dni provedení sterilizace žalobkyně, stanovilo, že *sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví*. Směrnice, která provádí § 27 zákona č. 20/1966 Sb., vyžadovala pro to, aby byla sterilizace provedena v souladu s tehdy platnými a účinnými právními předpisy současné splnění tří podmínek, a to (1) podání žádosti, (2) schválení komisí a (3) konečně podpis prohlášení, že daná osoba, či její zákonný zástupce s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní (blíže viz § 11 Směrnice).
38. V projednávané věci soud neshledal naplněnou třetí podmínku, neboť ve zdravotnické dokumentaci absentuje písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní. V žádosti žalobkyně o provedení sterilizace je toliko uvedeno „[j]sem si vědoma toho, že operace zabrání mému dalšímu spontánnímu (přirozenému) otěhotnění. O operaci jsem byla řádně poučena a tomuto poučení jsem porozuměla.“ Ačkoliv má dle Směrnice písemné poučení výslovně obsahovat informaci, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní, shora citovaná použitá formulace vypovídá pouze o tom, že operační zákrok povede k zabránění dalšímu spontánnímu (přirozenému) otěhotnění, avšak nijak nevyjadřuje, že účinek zákroku má být definitivní, trvalý a nevratný. Informace o tom, že pacientka po zákroku již spontánně neotěhotní, je sama o sobě obecná a neodlišuje sterilizaci od celé řady jiných, běžně používaných antikoncepčních metod, z nichž některé jsou rovněž prováděny v rámci lékařského výkonu (např. aplikace nitroděložního tělíska). Každá účinná antikoncepce v době svého používání brání spontánnímu otěhotnění, aniž by jakkoli zasahovala do reprodukční schopnosti ženy trvale. Pouhá znalost tohoto následku tedy neposkytuje pacientce informaci, že účinek vzniká zásahem, který je pojmově míněn jako konečný a trvalý způsob ukončení plodnosti, nikoli jako dočasné či kdykoli vratné opatření. V kontextu sterilizace, jejíž trvalost je jejím klíčovým a podstatným rysem, musí být právě tento aspekt poučení jednoznačný, konkrétní a nezaměnitelný. Z těchto důvodů nelze v žádosti uvedenou formulaci považovat za dostatečné poučení o trvalosti a nevratnosti sterilizačního zákroku. Neobsahuje totiž nic, co by pacientce umožnilo pochopit kvalitativní rozdíl mezi sterilizací a běžnou antikoncepcí, a proto nemůže naplnit požadavek na skutečný informovaný souhlas k nevratnému zákroku s celoživotními důsledky ve smyslu § 11 Směrnice. Další dokumenty obsažené ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně, konkrétně listiny označené jako „*Poučení o laparoskopickém zákroku*“ a „*Informovaný souhlas pacienta*“, písemné poučení o ireparabilitě sterilizačního zákroku rovněž neobsahují. Jedná se toliko o obecné poučení o laparoskopickém operačním zákroku jako takovém, resp. o poučení týkající se povahy vyšetření. Ustanovení § 11 Směrnice jednoznačně požaduje, aby bylo poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní, písemné. Takové písemné poučení však ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně absentuje. Požadavek § 11 Směrnice nemůže zvrátit ani tvrzení správních orgánů, že si žalobkyně musela být trvalosti zákroku vědoma či jejich předpoklad, že při podpisu žádosti o sterilizaci proběhla konzultace žalobkyně s ošetřujícím lékařem, který jí následky a důsledky sterilizačního zákroku ústně vysvětlil.
39. K tvrzení žalovaného o pasivitě žalobkyně v řízení o Žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky soud považuje za významné stanovisko Nejvyššího správního soudu

k možným požadavkům správního orgánu na žadatelky v řízení o žádosti podle zákona č. 297/2021 Sb., podle něhož „*Po žadatelkách nelze požadovat, jak činí stěžovatel, aby samy jen ze své vlastní iniciativy označily a doložily veškeré dokumenty, které budou protiprávnost provedené sterilizace v minulosti jednoznačně prokazovat. Aby bylo dosaženo účelu zákona a byl skutečně zajištěn účinný prostředek nápravy, musí správní orgány rovněž samy činit aktivní kroky k tomu, aby ohledně tvrzení žadatelky o peněžitou částku podle zákona o sterilizaci zjistily stav věci bez důvodných pochybností. Právě takové kroky lze přitom podřadit pod činnost správního orgánu v souladu se zásadou materiální pravdy podle § 3 správního řádu a zásadou vyhledávací, jež se uplatňují rovněž v řízení o žádosti* (srov. např. rozsudky NSS ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42; ze dne 27. 8. 2014, č. j. 3 Ads 91/2013-47, či ze dne 18. 3. 2015, č. j. 3 Ads 112/2014-31). Nadto žalobkyně v podané žalobě skutečnost, že se jí dostalo řádného písemného poučení o ireparabilitě sterilizačního zákroku, výslovně popřela. Žalobkyně existenci žádných dalších podkladů netvrdila a v řízení ani žádné další nenavrhovala, naopak setrvala na stanovisku, že žádná listina obsahující písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparable, neexistuje. Správní orgány pak žádný důkaz o opaku nepředložily, ač tak bylo výhradně na nich.

40. Ačkoliv je tedy řízení o přiznání peněžitě částky podle zákona č. 297/2021 Sb. v obecné rovině vskutku řízením o žádosti, na které dopadá správní řád, jedná se o problematiku velice specifickou, což je správní orgán při svém postupu povinen zohlednit. Specifičnost zakládá právě i) výslovně přijatá odpovědnost státu za protiprávně prováděné sterilizace v minulosti, ii) potřeba zabezpečit účinné prostředky nápravy těchto minulých křivd, konkrétně zajištění skutečné možnosti postižených osob domoci se dané peněžitě částky, a v neposlední řadě iii) nezvyklost a atypičnost dokumentů, jež by tuto událost prokazovaly, a s tím spojená pravděpodobnost důkazní nouze na straně žadatelek. Nelze navíc přehlédnout ani iv) aspekt rasové diskriminace, jelikož značnou část obětí protiprávních sterilizací v České republice tvoří romské ženy (srov. důvodovou zprávu k zákonu či např. závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem z roku 2005). Na tuto specifickou situaci tudíž nelze mechanicky aplikovat běžné požadavky uplatňující se v řízení o žádostech. Zvláštní situace vyžaduje zvláštní přístup. Správní orgány musí postupovat s maximálním zřetelem k účelu zákona, jímž je zajištění skutečně účinného napravení vzniklého stavu osob poškozených nelegální sterilizací. Specifičnost právě projednávané věci se promítá ve dvou ohledech, které jsou nicméně věcně propojeny: 1. požadavky na postup správních orgánů při posuzování žádostí dle zákona č. 297/2021 Sb., 2. nároky kladené na žadatelky v rovině povinnosti tvrzení a důkazní, aby jejich žádost mohla být shledána oprávněnou.
41. V posuzovaném případě poskytuje zcela dostatečnou oporu pro posouzení věci zdravotnická dokumentace. Jak již bylo uvedeno shora, zdravotnická dokumentace žalobkyně, kterou si žalovaný vyžádal u příslušného poskytovatele zdravotních služeb, v rozporu s § 11 Směrnice neobsahuje písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparable. Právě nedostatek písemného poučení o ireparabilitě zákroku žalobkyně v podané žalobě namítala.
42. Na základě shora uvedeného proto nelze než uzavřít, že sterilizace žalobkyně proběhla v rozhodné době podle § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 297/2021 Sb. v rozporu s platnými a účinnými právními předpisy, neboť žalobkyně nebyla dostatečně a řádně informována o povaze, resp. trvalosti tohoto zákroku. Žalobkyně tak má podle § 4 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. právo na jednorázové odškodnění.

43. S ohledem na shora uvedený závěr považuje soud za nadbytečné, aby se zabýval zbylými námitkami žalobkyně, neboť by to na věci nemohlo ničeho změnit.

VII. Závěr a náklady řízení

44. Jelikož soud dospěl k závěru, že je napadené rozhodnutí nezákonné, zrušil jej dle § 78 odst. 1 s. ř. s. a věc vrátil dle § 78 odst. 4 s. ř. s. žalovanému k dalšímu řízení, ve kterém bude žalovaný vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). V dalším řízení bude žalovaný, resp. ministr vycházet z toho, že sterilizace žalobkyně proběhla v rozporu s v rozhodné době platnými a účinnými právními předpisy.
45. O nákladech řízení soud rozhodl dle § 60 odst. 1 s. ř. s. V řízení měla plný úspěch žalobkyně, a má proto právo na náhradu nákladů řízení před soudem.
46. Vyhláškou č. 258/2024 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, došlo s účinností ke dni 1. 1. 2025 ke zvýšení sazeb za úkony právní služby z 3 100 Kč na 4 620 Kč a ke zvýšení paušálních náhrad hotových výdajů z 300 Kč na 450 Kč. Dle čl. II vyhlášky č. 258/2024 Sb., „[z]a právní služby poskytnuté přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky přísluší advokátovi odměna podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky.“
47. Žalobkyni proto přísluší náhrada nákladů právního zastoupení v rozsahu dvou úkonů právní služby po 3 100 Kč [převzetí věci, podání žaloby] podle § 11 odst. 1 písm. a), d) ve spojení s § 7 bod 5 ve vazbě na § 9 odst. 4 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“), ve znění účinném do 31. 12. 2024, včetně 2 paušálních náhrad hotových výdajů po 300 Kč (§ 13 odst. 1, 4 advokátního tarifu, ve znění účinném do 31. 12. 2024).
48. Žalobkyni dále přísluší náhrada nákladů řízení v rozsahu jednoho úkonu právní služby za 4 620 Kč [účast na jednání před soudem] podle § 11 odst. 1 písm. g), § 9 odst. 5 ve spojení s § 7 bodem 5 advokátního tarifu, ve znění účinném od 1. 1. 2025, včetně jedné paušální náhrady hotových výdajů za 450 Kč dle § 13 odst. 4 advokátního tarifu, ve znění účinném od 1. 1. 2025. Za podanou repliku soud žalobkyni náhradu nákladů řízení nepřiznal, neboť obsahuje toliko shrnutí a reformulaci skutečností v žalobě již uvedených.
49. Jelikož zástupce žalobkyně doložil, že je plátcem DPH, zvyšují se náklady řízení v rozsahu odměny za právní zastoupení ve smyslu § 57 odst. 2 s. ř. s. o částku 2 493 Kč odpovídající této dani.
50. Celkem tedy činí náhrada nákladů řízení částku 14 363 Kč, kterou je žalovaný povinen uhradit žalobkyni k rukám jejího právního zástupce do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.

Zmeškání

lhůty

k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu

a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 20. května 2026

JUDr. Ivanka Havlíková v. r.
předsedkyně senátu